

Karimov Islom G'ulom o'g'li

- Osiyo Xalqaro Universiteti "Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)" yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezis O'zbekistonning Yalpi hududiy mahsulot (YAHM) va uning o'sish sur'atlariga ta'sir etuvchi turli omillarni o'rganadi. Iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jihatlarni, shuningdek, geografik va demografik omillarni tahlil qilib, ushbu tadqiqot O'zbekistonning o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy muhitida YAHMni harakatga keltiruvchi elementlarni chuqur tushunishga yordam berishni maqsad qiladi.

Abstract: This thesis examines various factors that affect Uzbekistan's Gross Regional Product (YAHM) and its growth rate. By analyzing economic, social and political aspects, as well as geographical and demographic factors, this study aims to contribute to an in-depth understanding of the elements driving YAHM in Uzbekistan's unique socio-economic environment.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy O'sish, Demografik Omillar, Sanoat Tuzilishi, Sarmoya, Mehnat Bozori, Infratuzilma, Transport Tarmoqlari, Texnologik Infratuzilma, Siyosatga Oid Omillar.

Keywords: economic growth, demographic factors, industrial structure, capital, labor market, infrastructure, transport networks, technological infrastructure, policy factors.

Kirish

Yalpi hududiy mahsulot (YAHM) mintaqaviy darajadagi iqtisodiy faoliyatni o'lchovchi muhim ko'rsatkich bo'lib, mintaqaning umumiy iqtisodiy ishlab chiqarishini aks ettiradi. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar va rivojlanish jarayonida YAHMni ta'sir etuvchi omillarni tushunish samarali siyosat ishlab chiqish va iqtisodiy rejalashtirish uchun zarurdir. Ushbu tezis YAHM o'sishining

asosiy omillarini, jumladan, investitsiya darajalari, mehnat kuchi xususiyatlari, infratuzilma rivoji va institut sifatini tahlil qiladi.

Iqtisodiy omillar

1. Investitsiya darajalari:

- To'g'ridan-to'g'ri chet investitsiyalari (FDI) O'zbekistonda YAHM o'sishini ta'sir etuvchi muhim omil hisoblanadi. 2022 yilda FDI kirimlari taxminan 3 milliard dollarni tashkil etdi va energetika, telekommunikatsiya va qishloq xo'jaligi sohaslariga katta hissalar qo'shdi.

- Mahalliy investitsiyalar ham muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlikni va kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan davlat tashabbuslari mahalliy investitsiyalarni oshirib, mintaqaviy iqtisodiy faoliyatni kuchaytirdi.

2. Sektor hissalar:

- Qishloq xo'jaligi sektori O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, milliy YaIMga taxminan 17% hissa qo'shadi. Ammo sanoatlashtirishga o'tish davomida ishlab chiqarish sezilarli darajada o'sdi, 2022 yilda 6% o'sish qayd etildi.

- Xizmatlar sektori ham kengaymoqda, turizm va axborot texnologiyalari tomonidan harakatga keltirilgan, bu shahar mintaqalarida YAHMni oshiradi.

Ijtimoiy omillar

1. Mehnat kuchi xususiyatlari:

- O'zbekistonning demografik profili, yosh aholisi (30 yoshgacha 50% dan ortiq), imkoniyatlar va muammolarni taqdim etadi. Mehnat kuchining malakasi va ta'lim darajasi ishlab chiqarish darajalari va, natijada, YAHM o'sishida muhim ahamiyatga ega.

- Kasb-hunar tayyorgarligi va oliy ta'lim dasturlari ishchi kuchining qobiliyatlarini oshirish uchun zarur.

2. Migratsiya jarayonlari:

- Qishloqdan shahar markazlariga ichki migratsiya YAHMga ta'sir qiladi, chunki mehnat kuchi ko'proq samarali sektorlariga o'tadi. Shaharlashtirish

darajasi oshdi, Tashkent kabi shaharlar tez o'smoqda, bu mahalliy YAHMga sezilarli ta'sir qiladi.

Siyosiy va institutiyal omillar

1. Boshqaruv va siyosat tizimi:

- O'zbekiston hukumati biznes muhitini yaxshilashga qaratilgan bir qator islohotlarni amalga oshirdi, jumladan, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va tartibga solish tizimlarini yaxshilash. Ushbu islohotlar YAHMni ijobiy ta'sir qilmoqda, biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

- Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) tashkil etish ham mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qildi, bu mintaqaviy iqtisodiy chiqimlarni oshirdi.

2. Korrupsiya va shaffoflik:

- Korrupsiya, resurslarning samarali taqsimlanishiga ta'sir qilishi va institutlarga bo'lgan ishonchni pasaytirishi bilan muammo sifatida qolmoqda. Shaffoflikni oshirish va korrupsiyani kamaytirish, barqaror YAHM o'sishi uchun zarur.

Geografik va demografik omillar

1. Mintaqaviy tafovutlar:

- O'zbekistondagi turli mintaqalarda YAHM darajasida sezilarli tafovutlar mavjud. Masalan, Tashkent va Samarqand yuqori YAHMga ega, chunki infratuzilma va xizmatlarga kirish imkoniyatlari yaxshiroq, qishloq mintaqalariga nisbatan.

- Tabiiy resurslarga kirish kabi geografik omillar ham YAHMni ta'sir etadi. Mineral yoki qishloq xo'jaligi resurslariga boy mintaqalar, odatda, yuqori YAHM o'sish sur'atlariga ega.

2. Infratuzilma rivoji:

- Transport, energiya va telekommunikatsiya kabi infratuzilma iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Infratuzilma rivojlanishiga qaratilgan investitsiyalar ustuvor hisoblanadi, yo'l tarmoqlari va energiya ta'minotini yaxshilashga qaratilgan loyihalar mintaqaviy YAHM o'sishiga hissa qo'shmoqda.

Statistika tahlili

Ushbu tadqiqot, turli mintaqalarda YAHM o'sish sur'atlarini tahlil qilish uchun statistik usullarni qo'llaydi. O'zbekiston Respublikasi Statistika davlat qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, yuqori FDI kirimlariga ega bo'lgan mintaqalar o'rtacha yillik 8% YAHM o'sish sur'atlariga ega, investitsiyalarga cheklangan mintaqalarda esa bu ko'rsatkich 4%ni tashkil etadi.

Xulosa

Ushbu tezis O'zbekistonning Yalpi hududiy mahsulot va uning o'sish sur'atlariga ta'sir etuvchi omillarni ko'p jihatdan o'rganadi. Ushbu dinamikalarni tushunish, barqaror iqtisodiy o'sishni rivojlantirishga qaratilgan siyosat ishlab chiqish uchun zarur. Investitsiya, mehnat kuchi rivoji, boshqaruv va infratuzilma muammolarini hal etish orqali O'zbekiston YAHMni oshirishi va mintaqalararo muvozanatli rivojlanishni ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika davlat qo'mitasi.
2. Jahon banki. (2022). O'zbekiston iqtisodiy hisobi.
3. Osiyo Taraqqiyot Banki. (2023). O'zbekiston iqtisodiy va rivojlanish tahlili.
4. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dasturi. (2022). O'zbekiston: Inson taraqqiyoti hisobi.
5. <https://my.stat.uz>
6. <https://www.researchgate.net>